

Jurisprudentie

ARREST VAN HET HOF (Derde kamer)

7 februari 2013*

„Landbouw — EOGFL — Verordeningen (EG) nr. 1257/1999 en nr. 817/2004 — Steun voor plattelandontwikkeling — Terugvordering van onverschuldigd betaalde bedragen — Nationale wettelijke regeling die steun voor milieumaatregelen in landbouw slechts toekent indien jaarlijks van bepaalde documenten vergezeld aanvraag wordt ingediend — Begunstigde die heeft voldaan aan zijn verplichtingen inzake exploitatie van betrokken oppervlakte, maar geen aanvraag heeft ingediend overeenkomstig die wettelijke regeling — Intrekking van steun, zonder begunstigde te horen, wanneer deze de bepalingen betreffende indiening van steunaanvraag voor milieumaatregelen in landbouw niet naleeft”

In zaak C-454/11,

betreffende een verzoek om een prejudiciële beslissing krachtens artikel 267 VWEU, ingediend door de Augstākās Tiesas Senāts (Letland) bij beslissing van 22 augustus 2011, ingekomen bij het Hof op 1 september 2011, in de procedure

Gunārs Pusts

tegen

Lauku atbalsta dienests,

wijst HET HOF (Derde kamer),

samengesteld als volgt: R. Silva de Lapuerta, waarnemend voor de president van de Derde kamer, K. Lenaerts, G. Arestis (rapporteur), J. Malenovský en D. Šváby, rechters,

advocaat-generaal: Y. Bot,

griffier: A. Calot Escobar,

gezien de stukken,

gelet op de opmerkingen van:

- G. Pusts, optredend in eigen naam,
 - de Letse regering, vertegenwoordigd door I. Kalniņš en I. Nesterova als gemachtigden,
 - de Europese Commissie, vertegenwoordigd door G. von Rintelen en A. Sauka als gemachtigden,
- gelet op de beslissing, de advocaat-generaal gehoord, om de zaak zonder conclusie te berechten,

* Procestaal: Lets.

het navolgende

Arrest

- 1 Het verzoek om een prejudiciële beslissing betreft de uitlegging van verordening (EG) nr. 1257/1999 van de Raad van 17 mei 1999 inzake steun voor plattelandsontwikkeling uit het Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de landbouw (EOGFL) en tot wijziging en instelling van een aantal verordeningen (PB L 160, blz. 80), zoals gewijzigd bij verordening (EG) nr. 1783/2003 van de Raad van 29 september 2003 (PB L 270, blz. 70; hierna: „verordening nr. 1257/1999”), van verordening (EG) nr. 817/2004 van de Commissie van 29 april 2004 tot vaststelling van uitvoeringsbepalingen van verordening nr. 1257/1999 (PB L 153, blz. 30, en rectificatie in PB 2004, L 231, blz. 24), en van verordening (EG) nr. 796/2004 van de Commissie van 21 april 2004 houdende uitvoeringsbepalingen inzake de randvoorwaarden, de modulatie en het geïntegreerd beheers- en controlesysteem waarin is voorzien bij verordening (EG) nr. 1782/2003 van de Raad tot vaststelling van gemeenschappelijke voorschriften voor regelingen inzake rechtstreekse steunverlening in het kader van het gemeenschappelijk landbouwbeleid en tot vaststelling van bepaalde steunregelingen voor landbouwers (PB L 141, blz. 18).
- 2 Dit verzoek is ingediend in het kader van een geding tussen G. Pusts – die landbouwer is – en de Lauku atbalsta dienests (Letse dienst voor plattelandssteun; hierna: „LAD”) betreffende de terugbetaling van steun voor milieumaatregelen in de landbouw die de Letse autoriteiten aan Pusts hebben verleend tijdens de vijfjarige periode waarvoor hij verbintenissen was aangegaan.

Toepasselijke bepalingen

Unierecht

- 3 Artikel 22 van verordening nr. 1257/1999, dat deel uitmaakt van hoofdstuk VI van deze verordening – getiteld „Milieumaatregelen in de landbouw en dierenwelzijn” –, luidt als volgt:

„Steunverlening voor landbouwproductiemethoden die zijn ontworpen met het oog op milieubescherming, natuurbeheer (milieumaatregelen in de landbouw), of verbetering van het dierenwelzijn levert een bijdrage aan de verwezenlijking van de communautaire beleidsdoelstellingen op het gebied van de landbouw, het milieu en het welzijn van landbouwhuisdieren.

[...]”

- 4 Artikel 23 van verordening nr. 1257/1999 bepaalt:

„1. Steun wordt toegekend aan landbouwers die voor een periode van ten minste vijf jaar verbintenissen aangaan op het gebied van milieumaatregelen in de landbouw of het dierenwelzijn. Zo nodig wordt voor bepaalde typen verbintenissen een langere periode bepaald met het oog op de effecten ervan op het milieu of het dierenwelzijn.

2. De verbintenissen op het gebied van milieumaatregelen in de landbouw en van dierenwelzijn moeten verder gaan dan de toepassing van de gebruikelijke goede landbouwmethoden, met inbegrip van diervriendelijke methoden.

Zij moeten betrekking hebben op dienstverlening waarin niet is voorzien in andere steunmaatregelen zoals die betreffende marktsteun of de compenserende vergoedingen.”

5 Artikel 24 van die verordening luidt als volgt:

„1. De steun voor verbintenissen op het gebied van milieumaatregelen in de landbouw of van het dierenwelzijn wordt jaarlijks toegekend en wordt berekend op basis van:

- a) de gedeelde inkomsten,
- b) de extra kosten die met de verbintenis zijn gemoeid, en
- c) de noodzaak een stimulans te geven.

Investeringskosten worden bij de berekening van het niveau van de jaarlijkse steun niet in aanmerking genomen. Kosten van niet-productieve investeringen die noodzakelijk zijn om een verbintenis na te komen, mogen bij de berekening van het niveau van de jaarlijkse steun wel in aanmerking worden genomen.

2. De maximumbedragen per jaar die voor communautaire steunverlening in aanmerking komen, zijn vastgesteld in de bijlage. Als de steun wordt berekend op basis van de oppervlakte, worden deze bedragen gebaseerd op de oppervlakte van het bedrijf waarvoor de verbintenissen op het gebied van milieumaatregelen in de landbouw gelden.”

6 Artikel 37, lid 4, van deze verordening bepaalt:

„De lidstaten kunnen verdere of restrictievere voorwaarden voor de toekenning van communautaire steun voor plattelandontwikkeling vaststellen, mits die voorwaarden coherent zijn met de in deze verordening vastgestelde doelstellingen en eisen.”

7 Artikel 66 van verordening nr. 817/2004, dat deel uitmaakt van afdeling 6 van die verordening, „Aanvragen, controles en sancties”, bepaalt:

„1. In aanvragen om op oppervlakten of dieren betrekking hebbende steun voor plattelandontwikkeling die gescheiden van steunaanvragen als bedoeld in artikel 6 van verordening (EG) nr. 2419/2001 [van de Commissie van 11 december 2001 houdende uitvoeringsbepalingen inzake het bij verordening (EEG) nr. 3508/92 van de Raad ingestelde geïntegreerde beheers- en controlesysteem voor bepaalde communautaire steunregelingen (PB L 327, blz. 11)] worden ingediend, worden alle oppervlakten en dieren van het bedrijf vermeld die van belang zijn voor de controle op de toepassing van de betrokken maatregel, met inbegrip van die waarvoor geen steun wordt gevraagd.

2. Een steunmaatregel op het gebied van plattelandontwikkeling die betrekking heeft op oppervlakten, geldt voor individueel geïdentificeerde percelen. Gedurende de looptijd van een verbintenis mogen percelen waarvoor steun wordt verleend, niet door andere worden vervangen behalve in gevallen waarin het programmeringsdocument voor plattelandontwikkeling specifiek voorziet.

3. Wanneer de betalingsaanvraag wordt gevoegd bij een steunaanvraag ‚oppervlakten’ in het kader van het geïntegreerd beheers- en controlesysteem, vergewist de lidstaat zich ervan dat de percelen waarvoor steun voor plattelandontwikkeling wordt gevraagd, afzonderlijk worden aangegeven.

4. Dieren en oppervlakten worden geïdentificeerd overeenkomstig de artikelen 18 en 20 van verordening (EG) nr. 1782/2003.

5. In het geval van meerjarige steun worden de betalingen na de betaling voor het eerste jaar, waarin de aanvraag is ingediend, verricht op basis van een jaarlijkse aanvraag om betaling van de steun tenzij de lidstaat een procedure heeft vastgesteld die een jaarlijkse doeltreffende verificatie als bedoeld in artikel 67, lid 1, van de onderhavige verordening mogelijk maakt.”

8 Artikel 67 van verordening nr. 817/2004 luidt:

„1. Aanvankelijke aanvragen om toetreding tot een regeling en de daaropvolgende betalingsaanvragen worden op zodanige wijze gecontroleerd dat een doeltreffende verificatie van de naleving van de voorwaarden voor toekenning van de steun wordt gewaarborgd.

Rekening houdend met de aard van de steunmaatregelen, bepalen de lidstaten welke methoden en middelen voor de controle ervan moeten worden gebruikt en welke personen moeten worden gecontroleerd.

Telkens wanneer dat passend is, maken de lidstaten gebruik van het bij verordening (EG) nr. 1782/2003 ingestelde geïntegreerd beheers- en controlesysteem.

2. De controles worden uitgevoerd door middel van administratieve controles en controles ter plaatse.”

9 Artikel 71, lid 2, van verordening nr. 817/2004 bepaalt:

„De begunstigde aan wie in het kader van een maatregel voor plattelandsontwikkeling onverschuldigd steun is betaald, is verplicht het betrokken bedrag terug te betalen overeenkomstig het bepaalde in artikel 49 van verordening (EG) nr. 2419/2001.”

10 Artikel 73 van verordening nr. 817/2004 luidt als volgt:

„De lidstaten stellen de regeling inzake sancties bij niet-naleving van de bepalingen van de onderhavige verordening vast en nemen alle voor de toepassing van die regeling benodigde maatregelen. De aldus vastgestelde sancties dienen doeltreffend, evenredig en afschrikkend te zijn.”

11 Verordening nr. 796/2004 heeft verordening nr. 2419/2001 ingetrokken. Eerstbedoelde verordening bepaalt dat zij geldt voor steunaanvragen betreffende verkoopseizoenen of premieperioden die op of na 1 januari 2005 ingaan en dat verwijzingen naar verordening nr. 2419/2001 gelden als verwijzingen naar verordening nr. 796/2004.

12 Artikel 73 van verordening nr. 796/2004, dat in de plaats is gekomen van artikel 49 van verordening nr. 2419/2001, luidt als volgt:

„1. In geval van een onverschuldigde betaling betaalt de landbouwer het betrokken bedrag, verhoogd met de overeenkomstig lid 3 berekende rente, terug.

[...]

3. De rente wordt berekend over de periode die verstrijkt tussen de kennisgeving van de terugbetalingsverplichting aan de landbouwer en de terugbetaling of verrekening.

Het toe te passen rentetarief wordt berekend overeenkomstig het nationale recht, maar mag niet lager zijn dan het rentetarief dat geldt bij de terugvordering van bedragen op grond van nationale bepalingen.

[...]”

Lets recht

- 13 Decreet nr. 255 van de ministerraad van 17 april 2007 houdende de regeling voor de toekenning van nationale en EU-steun voor plattelandontwikkeling (*Latvijas Vēstnesis*, 2007, nr. 70) bepaalt dat wie steun voor de ontwikkeling van de biologische landbouw wil ontvangen, daartoe vóór 11 juni van het lopende jaar bij de LAD zowel een naar behoren ingevulde aanvraag – in het kader waarvan hij het aanvraagformulier voor oppervlaktesteun moet invullen – als een door de LAD verstrekt plan van de landbouwgronden waarin de oppervlakte van de geëxploiteerde landbouwgronden is aangegeven, moet invullen. Dit decreet preciseert bovendien dat de aanvrager zich ertoe verbindt om tijdens de hele periode van vijf jaar waarvoor de verbintenissen worden aangegaan, jaarlijks bij de LAD een steunaanvraag betreffende de aangemelde activiteiten in te dienen, de aangemelde oppervlakte waarvoor de verbintenissen zijn aangegaan niet te reduceren en evenmin de ligging van de betrokken percelen te veranderen. Voorts bepaalt het decreet dat de betrokkene de ontvangen steun moet terugstorten indien hij niet aan deze vereisten voldoet.
- 14 Bijlage 10 bij decreet nr. 1002 van de ministerraad van 30 november 2004 houdende modaliteiten voor de uitvoering van het programmeringsdocument „plan om het Letse platteland te ontwikkelen en aldus het programma voor plattelandontwikkeling 2004-2006 te verwezenlijken” (*Latvijas Vēstnesis*, 2004, nr. 193) bepaalt welke documenten een steunaanvrager bij de LAD moet indienen om steun voor de ontwikkeling van de biologische landbouw te kunnen krijgen. In het bijzonder is in die bijlage aangegeven dat de steunaanvrager, tijdens de periode waarvoor hij verbintenissen is aangegaan, met betrekking tot het lopende jaar een aanvraag en een plan van de landbouwgronden moet overleggen.
- 15 Bijlage 11 bij decreet nr. 1002 bepaalt dat de begunstigde de ontvangen steun integraal aan de LAD moet terugstorten, indien hij zijn verbintenissen niet nakomt.
- 16 Voorts zij gepreciseerd dat het in decreet nr. 255 bedoelde aanvraagformulier is goedgekeurd bij decreet nr. 269 van de ministerraad van 17 april 2007 houdende de regeling voor de toekenning van nationale en EU-steun aan de landbouw in het kader van de regelingen voor rechtstreekse steunverlening (*Latvijas Vēstnesis*, 2007, nr. 69). Op basis van dat aanvraagformulier kan de aanvrager tegelijk om oppervlaktesteun en om andere steun, zoals steun voor milieumaatregelen in de landbouw, verzoeken. Bovenaan dat formulier worden de steunregelingen waarop de aanvrager een beroep kan doen, exhaustief opgesomd, en wordt de aanvrager verzocht kennis te nemen van het handboek voor de verkrijging van oppervlaktesteun met betrekking tot het betrokken jaar. Ten slotte bevat dat formulier, boven de plaats waar de aanvrager het formulier moet ondertekenen, de volgende mededeling:

„Wanneer steun voor milieumaatregelen in de landbouw aangevraagd wordt [...], moet de bijlage ingevuld worden toegezonden. Gebeurt dit niet, dan wordt de milieusteun [...] niet verleend. Ik, ondergetekende, verklaar dat ik de vereisten en de voorwaarden die zijn neergelegd in de regelgevingshandelingen met betrekking tot de regeling inzake een enkele areaalbetaling [...] en de steun voor milieumaatregelen in de landbouw heb gelezen en ervan kennis heb genomen, en ik verklaar dat ik ze integraal zal naleven; voorts verklaar ik dat ik alle voorwaarden voor steunverlening ken en dat ik ervan op de hoogte ben dat de steun slechts gedeeltelijk of helemaal niet wordt uitgekeerd indien opzettelijk of door onachtzaamheid onjuiste inlichtingen zijn verstrekt.”

Hoofdgeding en prejudiciële vragen

- 17 Op 21 april 2006 heeft Pusts bij de LAD een aanvraag voor oppervlaktesteun voor het jaar 2006 ingediend, alsook een aanvraag voor steun voor milieumaatregelen in de landbouw, in het kader waarvan hij een vijfjarige verbintenis is aangegaan met betrekking tot 18,85 hectare landbouwgrond.

- 18 Op 9 mei 2007 heeft Pusts oppervlaktesteun voor het jaar 2007 aangevraagd. Op 11 juni van datzelfde jaar heeft hij een brief van de LAD ontvangen, waarin deze dienst hem meedeelde dat de in die aanvraag vermelde gegevens zorgvuldig zouden worden onderzocht en dat de eventuele vergissingen die daarbij aan het licht zouden komen, hem zouden worden meegedeeld, zodat hij de vastgestelde problemen zou kunnen verhelpen.
- 19 Op 3 juli 2007 heeft de LAD aan Pusts steun voor milieumaatregelen in de landbouw toegekend voor het jaar 2006. Die steun bedroeg 1 826,77 LVL en betrof de 18,85 hectare landbouwgrond waarvoor een vijfjarige verbintenis was aangegaan. Op 30 juli 2007 heeft Pusts een certificaat ontvangen dat betrekking had op de compatibiliteit van de activiteiten van zijn landbouwbedrijf tijdens de periode waarin hij naar de biologische teelt omschakelde.
- 20 Bij beschikking van 25 april 2008 heeft de LAD Pusts verzocht om alle steun voor milieumaatregelen in de landbouw die hij met betrekking tot het jaar 2006 had ontvangen, terug te storten, op grond dat in 2007 een vermindering had plaatsgevonden van de oppervlakte van 18,85 hectare landbouwgrond waarvoor hij een vijfjarige verbintenis was aangegaan. Die beschikking was ingegeven door het feit dat de LAD bij het onderzoek van de steunaanvraag voor 2007 had geconstateerd dat Pusts in zijn aanvraag voor oppervlaktesteun voor het jaar 2007 niet had gepreciseerd dat hij voor de aangegeven percelen tevens verzocht om steun voor milieumaatregelen in de landbouw, aangezien hij noch kolom 9 van deel „C” van die aanvraag – waarin de aangegeven percelen worden vermeld – had ingevuld, noch de bijlage „verzoek om steun voor milieumaatregelen in de landbouw” bij die aanvraag had gevoegd, zoals de relevante nationale wettelijke regeling nochtans vereiste. De LAD was van mening dat dat niet als een vergissing van Pusts kon worden beschouwd en heeft daaruit afgeleid dat Pusts de agromilieuverbintenissen die hij in 2006 met betrekking tot de 18,85 hectare grond was aangegaan, niet was nagekomen, en dat hij de reeds ontvangen steun dus overeenkomstig die wettelijke regeling moest terugstorten.
- 21 Bij beschikking van 11 juni 2008 heeft de LAD zijn eerdere beschikking bevestigd. Derhalve heeft hij 1 228,87 LVL ingehouden van de volgende steunbetalingen en Pusts verzocht om het saldo van 597,90 LVL te betalen.
- 22 Pusts heeft tegen die beschikking van 11 juni 2008 een beroep tot nietigverklaring ingesteld bij de Administratīvā rajona tiesa (administratieve rechtbank in eerste aanleg). Met dat beroep vorderde hij dat de LAD het ingehouden bedrag betaalde en dat de steun voor milieumaatregelen in de landbouw die hem voor 2007 was geweigerd, werd uitgekeerd. Pusts erkende dat zijn steunaanvraag onvolledig was, maar gaf aan dat hij voldeed aan de voorwaarden voor steunverlening en dat hij de oppervlakte waarop de agromilieuverbintenissen betrekking hadden in werkelijkheid niet had gereduceerd en evenmin de ligging ervan had gewijzigd. Door onachtzaamheid had hij de aanvraag verkeerd ingevuld. Pusts betoogde dat hij de betrokken verbintenissen daadwerkelijk was blijven naleven en verweet de LAD bovendien dat deze hem niet meegedeeld had dat zijn aanvraag onregelmatig was en hem evenmin om bijkomende informatie had verzocht.
- 23 Bij vonnis van 19 november 2009 heeft die rechterlijke instantie dat beroep verworpen. Zij heeft in dit verband opgemerkt dat Pusts er zich overeenkomstig de relevante nationale wettelijke regeling toe had verbonden om met betrekking tot de aangemelde activiteiten vijf jaar lang ieder jaar de steun voor milieumaatregelen in de landbouw aan te vragen. Bovendien heeft die rechterlijke instantie eraan herinnerd dat Pusts de steun voor milieumaatregelen in de landbouw slechts kon verkrijgen indien hij voor 2007, net als voor 2006, een naar behoren ingevulde steunaanvraag en een plan van de betrokken landbouwgronden indiende. Aangezien Pusts in zijn aanvraag voor oppervlaktesteun voor 2007 noch had gepreciseerd dat hij voor dat jaar ook steun voor milieumaatregelen in de landbouw aanvroeg, noch de bijbehorende bijlage had ingevuld, heeft die rechterlijke instantie geoordeeld dat de LAD terecht tot de slotsom was gekomen dat Pusts de verbintenissen die hij in 2006 was aangegaan niet langer nakwam en de ontvangen steun bijgevolg moest terugbetalen.

- 24 Voorts heeft de Administratīvā rajona tiesa in zijn vonnis gepreciseerd dat de onvolledigheid van Pusts' aanvraag niet kon worden geacht uit een vergissing voort te vloeien, maar veeleer moest worden beschouwd als de uitdrukking van het feit dat hij de in de relevante nationale wettelijke regeling neergelegde voorwaarden om voor steun voor milieumaatregelen in de landbouw in aanmerking te komen, niet had nageleefd. Als gevolg daarvan moest Pusts de onterecht ontvangen steun terugstorten, ook al was hij zijn andere verbintenissen wel blijven naleven. Ook was deze rechterlijke instantie van oordeel dat de LAD niet verplicht was om Pusts mee te delen dat zijn aanvraag onregelmatig was en bovendien geen gegevens had om hem daarop attent te maken, aangezien kolom 9 van gedeelte „C” van die aanvraag geen enkel perceel vermeldde en de bijbehorende bijlage ontbrak. Tot slot heeft deze rechterlijke instantie opgemerkt dat de LAD zijn beslissing had gebaseerd op de door Pusts verstrekte informatie, te weten op diens steunaanvragen voor de jaren 2006 en 2007. De LAD, die dus over alle inlichtingen beschikte die hij nodig had om die beslissing te nemen, hoefde volgens die rechterlijke instantie Pusts hierover niet te horen, aangezien deze de inhoud van de bestuurshandelingen niet kon beïnvloeden.
- 25 Pusts heeft tegen dat vonnis van de Administratīvā rajona tiesa beroep ingesteld bij de Administratīvā apgabaltiesa (regionale administratieve rechtbank in hoger beroep). Bij beslissing van 8 november 2010 heeft laatstgenoemde rechterlijke instantie dat beroep verworpen en de overwegingen van het bestreden vonnis bevestigd. Zij heeft er nog aan toegevoegd dat Pusts bij zijn steunaanvragen had verklaard dat hij kennis genomen had van de voorwaarden die de relevante nationale wettelijke regeling verbond aan het verkrijgen van de betrokken steun voor milieumaatregelen in de landbouw.
- 26 Pusts heeft tegen die beslissing beroep in cassatie ingesteld bij de verwijzende rechter. Met dat beroep in cassatie betoogt hij met name dat in deze beslissing de strekking van bepaalde dienaangaande geldende Unierechtelijke voorschriften onjuist is uitgelegd.
- 27 De Augstākās Tiesas Senāts is van mening dat de beslechting van het hoofdgeding afhangt van de uitlegging die wordt gegeven aan de verordeningen nr. 1257/1999, nr. 817/2004 en nr. 796/2004, en heeft daarom de behandeling van de zaak geschorst en het Hof verzocht om een prejudiciële beslissing over de volgende vragen:
- „1) Dienen de bepalingen van [Unierecht] inzake de terugbetaling van steun aldus te worden uitgelegd dat op grond daarvan steun kan worden geacht onverschuldigd te zijn betaald, wanneer een steunontvanger weliswaar de verbintenissen is blijven nakomen, maar zich niet heeft gehouden aan de voor de betalingsaanvraag voorgeschreven procedure?
 - 2) Is een regeling op grond waarvan de door een steunontvanger aangegane verbintenissen worden geacht niet te zijn nagekomen wegens de loutere omstandigheid dat deze steunontvanger geen aanvraag heeft ingediend, zonder dat hij in de gelegenheid is gesteld dienaangaande zijn standpunt kenbaar te maken, verenigbaar met de bepalingen van [Unierecht] inzake de terugbetaling van steun?
 - 3) Is een regeling op grond waarvan een steunontvanger, in gevallen waarin er geen controles ter plaatse meer kunnen worden uitgevoerd (omdat het jaar voorbij is) en de door hem aangegane verbintenissen bijgevolg worden geacht niet te zijn nagekomen, alle steunbedragen dient terug te betalen die reeds zijn uitbetaald tijdens het tijdvak waarvoor de verbintenissen zijn aangegaan, zelfs wanneer deze bedragen reeds meerdere jaren zijn toegekend en uitbetaald, verenigbaar met de bepalingen van [Unierecht] inzake de terugbetaling van steun?”

Beantwoording van de prejudiciële vragen

- 28 Met zijn drie vragen, die samen moeten worden onderzocht, wenst de verwijzende rechter in wezen te vernemen of de verordeningen nr. 1257/1999, nr. 817/2004 en nr. 796/2004 aldus moeten worden uitgelegd dat zij zich verzetten tegen een nationale wettelijke regeling volgens welke degene die steun heeft ontvangen voor de verbintenissen op het gebied van milieumaatregelen in de landbouw die hij voor verschillende jaren is aangegaan, alle steun die hij voor de voorgaande jaren reeds heeft ontvangen moet terugbetalen omdat hij heeft nagelaten om jaarlijks overeenkomstig de toepasselijke nationale bepalingen een aanvraag in te dienen, ook al verklaart hij dat hij steeds aan zijn verplichtingen inzake de exploitatie van de betrokken oppervlakten is blijven voldoen en dat de bevoegde administratie hem niet heeft gehoord, maar de betrokken oppervlakten niet meer kunnen worden gecontroleerd aangezien het betrokken jaar reeds voorbij is.
- 29 Om te beginnen zij opgemerkt dat geen van deze verordeningen een bepaling bevat die zich expliciet verzet tegen een dergelijke nationale wettelijke regeling.
- 30 In de artikelen 22 tot en met 24 van verordening nr. 1257/1999 zijn de algemene voorwaarden omschreven waaronder steun wordt verleend voor landbouwproductiemethoden die met name met het oog op natuurbeheer zijn ontworpen. Uit deze bepalingen blijkt dat bij steun voor milieumaatregelen in de landbouw steeds sprake is van door de betrokken landbouwers aangegane verbintenissen om milieuvriendelijke landbouw te bedrijven. Als tegenprestatie voor de verbintenissen op het gebied van milieumaatregelen in de landbouw, die voor minstens vijf jaar worden aangegaan, verlenen de lidstaten jaarlijks de steun, waarvan het bedrag wordt bepaald aan de hand van de gedeelde inkomsten of de daarmee gemoeide extra kosten (zie arresten van 4 juni 2009, JK Otsa Talu, C-241/07, Jurispr. blz. I-4323, punt 36, en 24 mei 2012, Hehenberger, C-188/11, punt 30).
- 31 In dit verband is het van belang op te merken dat de lidstaten volgens artikel 37, lid 4, van verordening nr. 1257/1999 de voorwaarden waaronder de steun van de Unie voor plattelandsontwikkeling wordt toegekend, strenger mogen maken of aanvullende voorwaarden mogen stellen, mits die voorwaarden coherent zijn met de in die verordening vastgestelde doelstellingen en eisen.
- 32 Wat de op de artikelen 22 tot en met 24 van verordening nr. 1257/1999 gebaseerde aanvragen voor steun met betrekking tot milieuvriendelijke landbouwproductiemethoden betreft, bepaalt artikel 66, lid 5, van verordening nr. 817/2004 dat bij meerjarige steun de betalingen na de betaling voor het eerste jaar, waarin de aanvraag is ingediend, worden verricht op basis van een jaarlijkse aanvraag om betaling van de steun, tenzij de lidstaat een procedure heeft vastgesteld die een jaarlijkse doeltreffende verificatie als bedoeld in artikel 67, lid 1, van die verordening mogelijk maakt. Uit voornoemd artikel 66, lid 5, vloeit dus voort dat de landbouwers slechts betalingen ontvangen indien zij ieder jaar een aanvraag om betaling indienen, tenzij sprake is van een dergelijke nationale procedure. Om in aanmerking te komen voor de in de artikelen 22 tot en met 24 bedoelde steun voor milieumaatregelen in de landbouw, dient de betrokkene dus ieder jaar een dergelijke aanvraag in te dienen.
- 33 Dat het van belang is om ieder jaar een aanvraag om steun voor milieumaatregelen in de landbouw in te dienen, wordt ook benadrukt in artikel 67, lid 1, van verordening nr. 817/2004. Met betrekking tot het stelsel van controle op meerjarige steun voor milieuvriendelijke landbouwproductiemethoden bepaalt dit artikel dat aanvankelijke aanvragen om toetreding tot een regeling en de daaropvolgende betalingsaanvragen aldus worden gecontroleerd dat doeltreffend kan worden geverifieerd of is voldaan aan de voorwaarden voor steunverlening. Doordat de betrokkene elk jaar een dergelijke aanvraag moet indienen, kan dus worden nagegaan of hij de aangegane verbintenissen op het gebied van milieumaatregelen in de landbouw nakomt. Op basis van die jaarlijkse aanvraag kan het betaalorgaan dus ieder jaar doeltreffend nagaan of deze meerjarige verbintenissen onafgebroken worden nageleefd, en in voorkomend geval de steun uitbetalen.

- 34 Hieruit volgt dat een nationale wettelijke regeling die bepaalt dat een steunaanvrager slechts voor steun voor milieumaatregelen in de landbouw in aanmerking komt, indien hij er zich toe verbindt om gedurende de volledige vijfjarige periode waarbinnen de verbintenissen gelden, elk jaar een aanvraag voor de aangemelde agromilieueactiviteiten bij het betaalorgaan in te dienen, verenigbaar is met de bovengenoemde bepalingen van Unierecht. Een dergelijke nationale wettelijke regeling past dus binnen de speelruimte waarover de lidstaten beschikken krachtens artikel 37, lid 4, van verordening nr. 1257/1999.
- 35 Bovendien moet inzake steun voor milieumaatregelen in de landbouw die op een meerjarige verbintenis is gebaseerd, in herinnering worden geroepen dat de voorwaarden voor steunverlening moeten zijn vervuld tijdens de hele verbintenisperiode waarvoor deze steun is toegekend (zie reeds aangehaald arrest Hehenberger, punt 34). Derhalve mag die steun niet worden toegekend indien één van de toekenningsvoorwaarden – bijvoorbeeld de voorwaarde dat ieder jaar een aanvraag tot betaling van de steun wordt ingediend, die is opgenomen in de nationale wettelijke regeling die in het hoofdingang aan de orde is – tijdens de duur van het agromilieuproject waarvoor de begunstigde van die steun verbintenissen is aangegaan, op een bepaald ogenblik niet was vervuld, ook al gebeurde dat slechts eenmaal.
- 36 Dat de ontvanger van steun voor milieumaatregelen in de landbouw aan de andere voorwaarden voor toekenning van die steun is blijven voldoen, en met name aan zijn verplichtingen inzake de exploitatie van de betrokken percelen, kan in dit verband niet beletten dat hem deze steun toch wordt ontzegd, wat immers het gevolg is van het feit dat één van de voorwaarden niet is vervuld. Deze steunverlening wordt namelijk afhankelijk gesteld van het feit dat alle toekenningsvoorwaarden tijdens de hele duur van het agromilieuproject waarvoor de begunstigde verbintenissen is aangegaan, vervuld blijven. De omstandigheid dat één van die voorwaarden niet is vervuld, volstaat op zich dus om de aanvrager van steunverlening uit te sluiten.
- 37 Wanneer de steunaanvrager wordt uitgesloten van de steun voor milieumaatregelen in de landbouw omdat één van de toekenningsvoorwaarden niet is vervuld, volgt uit artikel 71, lid 2, van verordening nr. 817/2004, dat naar artikel 73 van verordening nr. 796/2004 verwijst, dat de begunstigde van die steun verplicht is alle reeds betaalde bedragen die betrekking hebben op de ontzegde steun, terug te betalen (zie reeds aangehaald arrest Hehenberger, punt 36).
- 38 De begunstigde van steun voor milieumaatregelen in de landbouw die heeft nagelaten om een steunaanvraag in te dienen overeenkomstig de relevante nationale bepalingen, die de toekenning van die steun afhankelijk stellen van het feit dat jaarlijks een aanvraag wordt ingediend, kan zich dienaangaande bovendien niet beroepen op het recht om te worden gehoord. Geen enkele bepaling van de verordeningen nr. 1257/1999, nr. 817/2004 en nr. 796/2004 verleent een dergelijk recht aan een landbouwer die de steun voor milieumaatregelen in de landbouw niet op regelmatige wijze heeft aangevraagd. Gesteld al dat een landbouwer die geen regelmatige aanvraag heeft ingediend in dit verband toch kan worden gehoord, kan een dergelijke hoorzitting hoe dan ook niets veranderen aan de gevolgen van het feit dat de betrokkene de voorwaarden voor toekenning van de voormelde steun, die hij verklaard had te zullen nakomen, niet is nagekomen. Deze landbouwer kan het feit dat hij deze voorwaarden niet is nagekomen immers niet rechtvaardigen.
- 39 Ook de omstandigheid dat het niet meer mogelijk is om de betrokken percelen ter plaatse te controleren, aangezien het jaar in kwestie voorbij is, kan geen invloed hebben op het feit dat de aanvrager de steun voor milieumaatregelen in de landbouw wordt ontzegd omdat niet aan de voorwaarden voor steunverlening is voldaan, en evenmin op de daaruit voortvloeiende terugvordering van de onverschuldigd betaalde steun. Gesteld al dat die controle ter plaatse nog mogelijk was, volstaat het enkele feit dat één van deze voorwaarden niet is nagekomen immers om tot een dergelijke uitsluiting – en dus tot die terugbetaling – te leiden.

- 40 Gelet op een en ander moet op de drie gestelde vragen worden geantwoord dat de verordeningen nr. 1257/1999, nr. 817/2004 en nr. 796/2004 aldus moeten worden uitgelegd dat zij zich niet verzetten tegen een nationale wettelijke regeling volgens welke degene die steun heeft ontvangen voor de verbintenissen op het gebied van milieumaatregelen in de landbouw die hij voor verschillende jaren is aangegaan, alle steun die hij voor de voorgaande jaren reeds heeft ontvangen moet terugbetalen omdat hij heeft nagelaten om jaarlijks overeenkomstig de toepasselijke nationale bepalingen een aanvraag in te dienen, ook al verklaart hij dat hij steeds aan zijn verplichtingen inzake de exploitatie van de betrokken oppervlakten is blijven voldoen en dat de bevoegde administratie hem niet heeft gehoord, maar de betrokken oppervlakten niet meer kunnen worden gecontroleerd aangezien het betrokken jaar reeds voorbij is.

Kosten

- 41 Ten aanzien van de partijen in het hoofdgeding is de procedure als een aldaar gerezen incident te beschouwen, zodat de nationale rechterlijke instantie over de kosten heeft te beslissen. De door anderen wegens indiening van hun opmerkingen bij het Hof gemaakte kosten komen niet voor vergoeding in aanmerking.

Het Hof (Derde kamer) verklaart voor recht:

Verordening (EG) nr. 1257/1999 van de Raad van 17 mei 1999 inzake steun voor plattelandsontwikkeling uit het Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de landbouw (EOGFL) en tot wijziging en instelling van een aantal verordeningen, zoals gewijzigd bij verordening (EG) nr. 1783/2003 van de Raad van 29 september 2003, verordening (EG) nr. 817/2004 van de Commissie van 29 april 2004 tot vaststelling van uitvoeringsbepalingen van verordening nr. 1257/1999, en verordening (EG) nr. 796/2004 van de Commissie van 21 april 2004 houdende uitvoeringsbepalingen inzake de randvoorwaarden, de modulatie en het geïntegreerd beheers- en controlesysteem waarin is voorzien bij verordening (EG) nr. 1782/2003 van de Raad tot vaststelling van gemeenschappelijke voorschriften voor regelingen inzake rechtstreekse steunverlening in het kader van het gemeenschappelijk landbouwbeleid en tot vaststelling van bepaalde steunregelingen voor landbouwers, moeten aldus worden uitgelegd dat zij zich niet verzetten tegen een nationale wettelijke regeling volgens welke degene die steun heeft ontvangen voor de verbintenissen op het gebied van milieumaatregelen in de landbouw die hij voor verschillende jaren is aangegaan, alle steun die hij voor de voorgaande jaren reeds heeft ontvangen moet terugbetalen omdat hij heeft nagelaten om jaarlijks overeenkomstig de toepasselijke nationale bepalingen een aanvraag in te dienen, ook al verklaart hij dat hij steeds aan zijn verplichtingen inzake de exploitatie van de betrokken oppervlakten is blijven voldoen en dat de bevoegde administratie hem niet heeft gehoord, maar de betrokken oppervlakten niet meer kunnen worden gecontroleerd aangezien het betrokken jaar reeds voorbij is.

ondertekeningen